

Letzner Carl Wilhelm (1812-1889)

Wybitny znawca śląskich chrząszczy

Urodził się 13 czerwca 1812 roku w Gajowicach (Gabitz) koło Wrocławia, w rodzinie uboższego krawca. Tam oraz w Grabiszynie (Gräbschen), dokąd przeprowadziła się jego rodzina, uczęszczał do szkół, w których wyróżnił się do tego stopnia, że jego nauczyciel polecił go do wrocławskiej Morgenbeser'schen Lateinschule (późniejszego Gimnazjum św. Ducha). Tu nadal należał do najlepszych uczniów, choć nie miał łatwego życia, a jego obiadem bywał na ogół kawałek suchego chleba.

Już wkrótce został pomocnikiem nauczyciela Johanna Gottfrieda Knie, który opracowywał obszerny wykaz miejscowości Śląska. Wspólnie podejmowali liczne podróże po Śląsku, a w końcu Letzner musiał się również zatroszczyć, mając zaledwie 18 lat, o korektę ukończonego dzieła, które ukazało się

drukiem w roku 1830.

Na Wielkanoc roku 1831 rozpoczął naukę w ewangelickim Seminarium Nauczycielskim, gdzie pod kierunkiem nauczyciela Christiana Scholza przyswoił sobie rozległą, przydatną dla późniejszych prac wiedzę botaniczną i zgromadził doskonale uporządkowany zielnik śląskich roślin. Ukończywszy Seminarium Nauczycielskie w styczniu 1834 roku zatrudniony został jako nauczyciel pomocniczy w Szkole Elementarnej nr 5 we Wrocławiu, po czym w październiku tego samego roku wrocławski magistrat powierzył mu stanowisko nauczyciela w Szkole Doskonalącej, na którym, niezwykle sumiennie traktując swoje obowiązki, pracował 7 lat.

Nie wiadomo kiedy i pod czym kierunkiem stawiał pierwsze kroki jako entomolog, jednak faktem jest, że już wkrótce po ukończeniu seminarium nawiązał kontakty z najwybitniejszymi śląskimi entomologami, spośród których największy wpływ na jego zainteresowania wywarł Emil Schummel. Już w roku 1838 wstąpił w szeregi Sekcji Entomologicznej Śląskiego Towarzystwa Kultury Ojczyznej, rok później opublikował w roczniku towarzystwa swoją pierwszą pracę i odtąd niewiele było w jego życiu takich lat, w których, mimo licznych obowiązków zawodowych i częstych chorób, nie opublikowałby przynajmniej kilku drobnych doniesień. Choć interesowały go różne grupy owadów, od samego początku najwięcej uwagi poświęcał chrząszczom. Poza dojrzałymi postaciami chrząszczy interesował go również ich rozwój, dzięki czemu rozpoznał fazy rozwojowe całego szeregu ich gatunków i prócz wielu cennych spostrzeżeń na ten temat opublikował też w roku 1855 obszerną pracę poświęconą larwom chrząszczy. Chociaż najchętniej prowadził badania w okolicach Ustronia w Beskidach i w masywie Pradziada w Jesionikach, w poszukiwaniu okazów przewędrował wzdłuż i wszerz cały Śląsk. Wyruszał też na dalsze wyprawy nad Morze Północne, nad Ren, do Turynii, na Węgry, do Tyrolu, Szwajcarii, Włoch oraz Szwecji. Każdą wolną chwilę poświęcał na porządkowanie swoich zbiorów, przesiadując nad nimi niejednokrotnie do późnej nocy.

W roku 1841 skierowany został do pracy w Szkole nr 6 we Wrocławiu, później przeniósł się do Szkoły nr 16, gdzie pracował aż do emerytury. W roku 1847, gdy przekształcano istniejące od roku 1839 Schlesische Tauschverein für Schmetterlinge w Verein für Schlesische Insektenkunde, został wybrany do władz nowego towarzystwa i pozostawał ich członkiem do końca życia.

W roku 1868 należał do grona osób, które reaktywowały działalność tego towarzystwa, stanął na jego czele i do końca życia pełnił obowiązki prezesa. W Sekcji Entomologicznej Śląskiego Towarzystwa Kultury Ojczyźnej często zastępował chorego sekretarza, prof. Gravenhorsta, w roku 1857 został zastępcą sekretarza, zaś w latach 1872-87 pełnił obowiązki sekretarza sekcji, a ponadto w latach 1848-65 był bibliotekarzem towarzystwa.

Ukoronowaniem jego imponującego dorobku naukowego, obejmującego prócz kilku obszerniejszych prac również kilkaset artykułów i komunikatów, w których opisał m.in. 22 odkryte przez siebie nowe gatunki owadów, było wydane w roku 1871 zestawienie śląskich chrząszczy, do którego uzupełnienia publikował jeszcze przez szereg następnych lat.

W marcu roku 1879 na wniosek deputacji szkolnej Wrocławia minister kultury, zwolniwszy go z wymaganego egzaminu pro rectoratu, co było jedynym tego rodzaju przypadkiem, nadał mu tytuł rektora. W lipcu tegoż roku magistrat wrocławski mianował go rektorem Szkoły nr 16. Gdy w roku 1881 przechodził w stan spoczynku, odznaczony został za swe zasługi dla szkolnictwa Orderem Korony IV Kl. W roku 1889 Śląskie Towarzystwo Kultury Ojczyźnej nadało mu godność członka honorowego.

Od roku 1862 Letzner cierpiał na dolegliwości nerwowe, które prawie co roku zmuszały go do kuracji w różnych uzdrowiskach. W 70 roku życia do dolegliwości tych dołączyła się astma, z powodu której nieraz przez całe miesiące nie mógł wychodzić z domu. Nie tracił jednak zapału do pracy i dokładał starań, by ukończyć drugie wydanie swego zestawienia śląskich chrząszczy. Zmarł 15 grudnia 1889 roku we Wrocławiu. Pochowany został na cmentarzu przy kościele św. Marii Magdaleny. Jego nazwisko upamiętnione zostało w rodzajowej nazwie *Letzneria* Kraatz oraz w nazwach *Lathrobium letzneri* Gerhardt, *Coryphium letzneri* E. Schwarz i *Carabus cancellatus* var. *letzneri* Kraatz. Zgodnie z ostatnią wolą Letznera jego zbiory entomologiczne przekazane zostały Muzeum Entomologicznemu w Berlinie, zaś księgozbiór – Bibliotece Miejskiej we Wrocławiu. Pracę nad drugim wydaniem jego najważniejszego dzieła ukończył jego przyjaciel Julius Gerhardt, nauczyciel z Legnicy.

Ważniejsze prace:

- 1839 – Beschreibung von *Clythra diversipes* n. sp. und über *Bostrychus dactyliperda* F. und seine früheren Stände. *Übers. Arb. Schl. Ges. vaterl. Kultur*.
- 1840 – Über den *Bostrychus dactyliperda* und seine früheren Stände. *Ibid.*
- 1841 – *Hydrobius punctato-striatus* n. sp. *Ibid.*
- 1842 – In Schlesien gefangene seltene Käfer. *Ibid.*
- 1843 – *Papilio Cassiope* als neuer Bürger der schlesischen Fauna. *Ibid.*
- 1844 – *Agabus silesiacus* n. sp. aus dem Altvatergebirge. *Ibid.*
- 1845 – Neue und seltene Käfer aus Schlesien. *Ibid.*
- 1846 – Für Schlesien neue Käfer. *Ibid.*
- 1847-1852 – Systematische Beschreibung der Laufkäfer Schlesiens. *Zeitschr. f. Entom.* 1-6.
- 1849 – Koleopterologische Funde im Riesengebirge. *Übers. Arb. Schl. Ges. vaterl. Kultur*.
- 1850 – Schlesische Varietäten des *Pterostichus (Poecilus Bon.) lepidus* Fab. *Ibid.*
- 1851 – Käferfunde im Riesengebirge. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 28.
- 1852 – *Aphodius anthracinus* Schmidt aus dem Riesengebirge, neu für Schlesien. *Ibid.* 29.
- 1853 – Beiträge zur Verwandlungsgeschichte einiger Käfer. Denkschrift zur Feier 50jähr. Bestehens Schlesische Gesellschaft für vaterländische Kultur. Breslau.
- 1854 – Über *Telephorus*-Arten des Riesengebirges. *Lotos* 4.

- 1855 – Systematisch-synonymisches Verzeichnis der bisher beobachteten und bekannt gemachten Larven europäischer Coleopteren. *Zeitschr. f. Entom.* 9.
- 1856 – Schlesische Arten der Gattung *Pissodes* Germ. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 33.
- 1857 – Beiträge zur Verwandlungsgeschichte der Coccinellen. *Zeitschr. f. Entom.* 11.
- 1858 – Zur Geschichte des *Ptinus bidens* Oliv. *Ibid.* 12.
- 1859 – Über die erste Stände einiger Coleopteren. *Berl. Entom. Zeitschr.* 3 [mit G. Kraatz].
- 1863 – Über mehrere, teils für Schlesien neue, teils sehr seltene, für die Breslauer Umgegend neue Coleoptera. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 40.
- 1866 – *Orchestes Quedenfeldii* n. sp. *Ibid.* 43.
- 1868 – Eine neue schlesische Staphylinen-Art. *Berl. Entom. Zeitschr.* 12.
- 1870 – Für Schlesien neue Coleopteren. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 47.
- 1870 – Für Schlesien neue Halticinen. *Ibid.*
- 1871 – Verzeichnis der Käfer Schlesiens. Breslau.
- 1872 – Nachträge zu meinem Verzeichnis der Käfer Schlesiens. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 49.
- 1873 – Nachträge zum Verzeichnisse der Käfer Schlesiens. *Ibid.* 50.
- 1874 – Nachträge zum Verzeichnisse der Käfer Schlesiens. *Ibid.* 51.
- 1874 – Verzeichnis der während der Frühjahrsüberschwemmung im Jahre 1871 bei Breslau gefundenen Käferarten. Breslau [mit E. A. Schwarz].
- 1876 – Nachträge zum Verzeichnisse der Käfer Schlesiens. *Zeitschr. f. Entom. N. F. H.* 5.
- 1877 – Über schlesische Ameisen-Schwärme. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 54.
- 1880 – Über vier seltene schlesische Hemipteren. *Ibid.* 57.
- 1881 – Über die schlesischen Arten der Familie *Blattidae*. *Ibid.* 58.
- 1883 – Über schlesische Farben-Varietäten des *Nanophytes (Sphaerula) Lythri* F. *Ibid.* 60.
- 1885 – Über *Letzneria lineata* Letzn. *Ibid.* 62.
- 1888 – Metallbraun gefärbte Arten der Gattung *Anthaxia* in Schlesien. *Ibid.* 65.
- 1888 – Zugänge zur schlesischen Coleopteren-Fauna im Jahre 1887. *Ibid.*
- 1889 – Zugänge zur schlesischen Coleopteren-Fauna im Jahre. *Zeitschr. f. Entom. N. F. H.* 14.
- 1889-1892 – Verzeichnis der Käfer Schlesiens. 2 Aufl. Breslau.

Źródła:

Dittrich R. 1890. *Zeitschr. f. Entomol. N.F. H.* 15. S. 1-18.
 Limpricht C. G. 1889. *Jber. schl. Ges. vaterl. Kultur* 67. S. 286-287.

Portret ze zbiorów Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego.